

उच्च माध्यमिक जुने व्यवसाय अभ्यासक्रम
पुनर्रचित करुन नवीन सुधारित व्यवसाय
अभ्यासक्रम शैक्षणिक सत्र २०१४-१५ पासून
लागू करण्याची मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: व्हीओसी-२०१४/१२८/प्र.क्र.३५/व्यशि-४
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय विस्तार, मुंबई- ४०००३२
तारीख: २७ मार्च २०१४.

प्रस्तावना :-

कोठारी आयोगाच्या शिफारशीनुसार केंद्र शासनाने इयत्ता ११ वी व १२ वी च्या स्तरावर व्यवसाय शिक्षणाची जोड द्यावी व जास्त विद्यार्थ्यांना व्यवसायिक प्रशिक्षण देऊन रोजगार व स्वयंरोजगार करण्यास प्रवृत्त करावे व महाविद्यालयीन शिक्षणाकडे जाणारा लोंढा थांबवावा या हेतूने राज्यात ७० % व्यवसाय व्याप्ती असलेले किमान कौशल्यावर आधारीत व्यवसाय अभ्यासक्रम १९८८-८९ पासून सुरु करण्यात आले. किमान कौशल्यावर आधारीत व्यवसाय अभ्यासक्रमामध्ये ७०% प्रात्यक्षिकांचा व उर्वरीत ३०% अभ्यासक्रमात दोन भाषा विषय व एक पायाभूत अभ्यासक्रम (जनरल फाऊंडेशन कोर्स) यांचा समावेश आहे. उच्च माध्यमिक जुने व्यवसाय अभ्यासक्रम ६ गटांमध्ये विभागण्यात आले असून एकूण ३० व्यवसाय अभ्यासक्रम आहेत.

औद्योगिक क्षेत्राच्या गरजेमध्ये आधुनिक तंत्रज्ञानानुसार होणारे बदल त्यानुसार स्वयंरोजगार सुरु करण्यास आवश्यक असलेले तांत्रिक कौशल्य लक्षात घेता, तसेच उद्योग जगताच्या गरजेशी अभ्यासक्रमाची सांगड न घातल्याने, प्रशिक्षणार्थ्यांचा कल पारंपारीक अभ्यासक्रमाकडे वळत असल्याचे निर्देशास येते. त्यामुळे उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रमाची उच्च तंत्रज्ञानावर आधारीत पुनर्रचना करण्याचे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ यांचे राज्यस्तरीय बैठकीत चर्चा करुन ठरविण्यात आले आहे.

त्यानुसार उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रमातील जुने व्यवसाय अभ्यासक्रम सुधारित करण्यासाठी विषय निहाय तज्ञसमिती संचालनालय स्तरावर गठीत करण्यात आली होती. त्याप्रमाणे इयत्ता ११ वी व १२ वीचे पाठयक्रम सोबतच्या यादीनुसार सुसंगत करण्यात आले आहेत. हे पाठयक्रम सुधारित करताना National Skill Development Corporation (NSDC) यांनी गठीत केलेल्या Sectorial Skill Council यांनी सेक्टरनिहाय National Occupation Standards Level-३ व ४ नुसार निश्चित केलेल्या आहेत. सदर अभ्यासक्रम सुधारित करताना सेक्टरनिहाय तज्ञ व्यक्ती, तज्ञ शिक्षक व इतरही मान्यवरांच्या अभ्यासक्रमनिहाय बैठका घेण्यात येऊन कालबाहय मागणी नसलेले अभ्यासक्रम त्याच गटातील परंतु मागणी असलेल्या अभ्यासक्रमात समाविष्ट करुन रोजगाराभिमुख व्यवसाय अभ्यासक्रमाचे पाठयक्रम तयार करण्यात आलेले आहेत. शिवाय ज्या अभ्यासक्रमांना प्रवेश होत नाहीत किंवा सुरु झालेले नाहीत, असे अभ्यासक्रम बंद करण्यात आलेले आहेत. किंवा त्यांचा दुसऱ्या अभ्यासक्रमात समावेश करण्यात आलेले आहे. या सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करुन नवीन सुधारित व्यवसाय अभ्यासक्रमास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यातील व्यवसाय शिक्षण घेणाऱ्या जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांना औद्योगिक क्षेत्राच्या गरजेनुसार आधुनिक तंत्रज्ञानानुसार होणारे बदल लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांना स्वयंरोजगार सुरु करता यावा व त्यांचे तांत्रिक कौशल्य विकसीत करता यावे, यासाठी उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम हे राष्ट्रीय कौशल्य विकास परिषद (NSDC) यांच्या अधिपत्याखाली स्थापन करण्यात आलेल्या Sectorial Skill Council ने तयार केलेल्या National Occupation Standards Level-३ व ४ याला सुसंगत व मनुष्यबळाची मागणी असलेले नविन सुधारित रोजगारक्षम अभ्यासक्रम तयार करण्यात आलेले आहेत.

या व्यवसाय शिक्षण क्षेत्रातील जुन्या व कालबाह्य अभ्यासक्रमांना मागणी नसल्यामुळे त्याच गटातील मागणी असलेले नवीन अभ्यासक्रमात समावेश /रुपांतर करून नविन रोजगारक्षम अभ्यासक्रम सुरु करण्याची परवानगी/ मान्यता याद्वारे देण्यात येत आहे. परिणामी ज्या गटातील दोन अभ्यासक्रम एकत्रित करण्यात आलेले आहेत व ज्या संस्थेत पूर्वी दोन्ही अभ्यासक्रम चालू होते, त्या संस्थेस दोन जुन्या अभ्यासक्रमाऐवजी नवीन अभ्यासक्रमाच्या दोन तुकड्या सुरु करण्यास परवानगी देण्यात येत आहे. ज्या व्यवस्थापनाच्या एका पेक्षा अनेक संस्था असतील अशा संस्थांना एकत्रित केलेल्या अभ्यासक्रमानुसार तुकड्या स्थलांतरित करावयाच्या असतील त्यांना स्थलांतराची परवानगी शासन मान्यतेने देण्यात येईल. ज्या अभ्यासक्रमात पूर्वी प्रवेश झालेले नाहीत किंवा वर्ग/ तुकड्या सुरु झालेल्या नाहीत अशा अभ्यासक्रमाच्या तुकड्या / वर्ग बंद करण्यात येत आहेत.

शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ पासून नवीन संस्थांना नवीन अभ्यासक्रमाप्रमाणे परवानगी देण्यात येईल. यासंदर्भात सुधारित व नवीन अभ्यासक्रमाची यादी सोबतच्या अनुक्रमे प्रपत्र अ व ब नुसार जोडत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०३२७१७१५१९६९०८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रा.गो.जाधव)

शासनाचे सह सचिव

प्रत,

१. संचालक (व्यवसाय शिक्षण) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई- १
२. अध्यक्ष/ सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे- ४
३. शिक्षण संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१
४. प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांच्या वरिष्ठ स्वीय सहायक
५. सचिव, शालेय शिक्षण विभाग यांच्या वरिष्ठ स्वीय सहायक
६. सह संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई/ नाशिक/ पुणे/ अमरावती/ औरंगाबाद/ नागपूर
७. सर्व जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी
८. व्यवसाय अभ्यासक्रम राबविणाऱ्या सर्व संस्था. [संचालक (व्यशि) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्यामार्फत]

प्रपत्र-अ

नवीन सुधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम

Sr. No.	Existing Course Name	Revised Course Name	Sector
1.	Electronics Technology	Electronics Technology	Engineering
2.	Mechanical Technology	Mechanical Technology	Engineering
3.	Automobile engineering technician	Automobile Technology	Engineering
4.	Building construction	Construction Technology	Engineering
5.	Purchase and store keeping	Logistic and Supply Chain Management	Commerce and Trade
6.	Marketing and salesmanship	Marketing Retail Management	Commerce and Trade
7.	Ophthalmic technician	Ophthalmic Technician	Para Medical
8.	X-ray technician	Radiology Technician	Para Medical
9.	Medical laboratory technician	Medical Laboratory Technician	Para Medical
10.	Creche and preschool management	Child, Old age & Health Care Services	Para Medical
11.	Travel and tourism technique	Tourism and Hospitality Management	Hospitality

प्रपत्र-ब

जुने व्यवसाय अभ्यासक्रम सेक्टरनिहाय एकत्रित करुन सुधारित नवीन व्यवसाय अभ्यासक्रम

Sr. No.	Existing Course Name	Revised Course Name	Sector
1)	MRDEA	Electrical Technology	Engineering
	RM&REM		
2)	Computer techniques	Computer Technology	Engineering
	Multimedia internet technology		
3)	Accounting and auditing	Accounting, Financial Office Management	Commerce and Trade
	Office management		
4)	Banking	Banking Financial Services and Insurance	Commerce and Trade
	Insurance		
5)	Horticulture	Horticulture	Agriculture
	Post harvest technology		
6)	Crop science	Crop Science	Agriculture
	Seed Production technology		
	Water Shed management		
7)	Dairy technology	Animal Husbandry and Dairy Technology	Agriculture
	Poultry production		
8)	Fish Processing technology	Fishery Technology	Fishery
	Inland fishery		
9)	Bakery and confectionary	Food Production	Hospitality
	Cookery		

*****